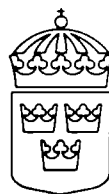

Regeringens proposition 1992/93:238

om ändringar i minerallagen m.m.

Prop.
1992/93:238

Regeringen överlämnar denna proposition till riksdagen.

Tf. chefen för Näringsdepartementet, statsrådet Lundgren, har varit föredragande vid regeringssammanträdet.

Stockholm den 25 mars 1993

På regeringens vägnar

Carl Bildt

Bo Lundgren

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås vissa ändringar i minerallagen (1991:45). Det föreslås att kravet på lämplighet för att få bearbetningskoncession tas bort utom för förvärv av koncession från koncessionshavaren och för koncession för utvinning av olja och gas. Vidare föreslås att kronoandelsinstitutet avvecklas och att bearbetningskoncession skall meddelas för femton år. Syftet med dessa ändringar är att de tillsammans skall bidra till att skapa bättre generella förutsättningar för prospektering och gruvdrift i landet.

Vidare föreslås att skyddet för nationalparker, obrutna fjällområden och naturreservat ytterligare stärks genom ändrade regler för prospektering och gruvdrift inom sådana områden.

Det föreslås slutligen att möjligheten i lagen (1985:620) om vissa torvfyndigheter för staten att i meddelade koncessioner för energitorv föreskriva om produktionsavgifter m.m. tas bort.

Ändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 1993.

Proposition om ändringar i minerallagen m.m.

1 Inledning

En ny minerallag (1991:45) trädde i kraft den 1 juli 1992. Lagen, som ersätter 1974 års gruvrättsliga lagstiftning, dvs. gruvlagen och lagen om vissa mineralfyndigheter, reglerar rätten till och utnyttjandet av mineraltillgångar.

Regeringen aviserade i 1992 års budgetproposition en översyn av minerallagen i syfte att ytterligare stimulera prospekteringen efter och bearbetningen av nya fyndigheter. Inom Näringsdepartementet utarbetades därefter departementspromemorian Översyn av vissa bestämmelser i minerallagen, m.m. (Ds 1992:128).

I syfte att ge gruvnäringen goda generella förutsättningar för verksamhet i landet föreslås i promemorian vissa ändrade regler i minerallagen, nämligen att kronoandelsinstitutet avvecklas, att kravet på lämplighet för att få bearbetningskoncession tas bort utom såvitt avser olja och gasformiga kolväten samt att koncessionens giltighetstid, som i dag uppgår till tio år, skall bestämmas till minst tio och högst tjugofem år beroende på omständigheterna i varje särskilt fall. Vidare föreslås ersättningen till fastighetsägare och andra sakägare vid bearbetning förbättras. Promemorian innehåller därutöver förslag till hinder mot undersökningsarbete och bearbetning inom nationalpark. Som en konsekvens av promemorians förslag om kronoandelssystemet föreslås en ändring i lagen (1985:620) om vissa torvfyndigheter vad avser villkor om vissa avgifter m.m. i samband med koncession för energitorv.

I promemorian föreslås att ändringarna träder i kraft den 1 juli 1993.

Den i promemorian intagna sammanfattningen finns fogad till denna proposition som *bilaga 1*.

Promemorian har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna och en sammanställning av remissyttrandena finns i *bilaga 2*.

Lagrådet

Regeringen beslutade den 11 mars 1993 att inhämta Lagrådets yttrande över de lagförslag som är bifogade propositionen som *bilaga 3*.

Lagrådet har i yttrande den 19 mars 1993 lämnat förslagen utan erinran. Lagrådets yttrande framgår av *bilaga 4*. I den nu föreslagna lagtexten har vissa redaktionella ändringar gjorts i förhållande till lagrådsremissens lagförslag.

Den omläggning av näringspolitiken som regeringen inlett innebär bl.a. att statens roll är att skapa goda generella förutsättningar för företagande och att näringspolitiska branschstöd avvecklas. Som ett led i denna politik beslutade riksdagen våren 1992 om avveckling av den statliga prospekteringsverksamheten och om nedläggning av Nämnden för statens gruvegendom (NSG). För att främja och stimulera gruvnäringens utveckling koncentrerar staten sina insatser på basverksamhet, främst i form av grundläggande geologisk undersökningsverksamhet samt forskning och utveckling.

I syfte att ytterligare förbättra möjligheterna för prospektering beslutade riksdagen våren 1992 om ökade statliga insatser inom basverksamheten, dvs. de tidigare leden i prospekteringskedjan. Vid Sveriges geologiska undersökning (SGU) skall under innevarande budgetår ett mineralkontor inrättas i Malå, Västerbottens län med uppgift dels att insamla, uppdatera och bearbeta information av relevans för prospektering, dels att marknadsföra denna. Vidare skall den geologiska baskarteringen i prospekteringsintressanta delar av Västerbottens och Norrbottens län ökas.

Regeringen har uppdragit åt NSG att under innevarande budgetår bl.a. avyttra den statliga gruvegendomen, i form av gruvrättigheter, på för staten bästa möjliga affärsmässiga villkor och att till SGU överföra det informationsmaterial som inte tillhör sådan gruvegendom som skall försälas.

Ett viktigt generellt medel för att skapa goda förutsättningar för gruvnäringen är lagstiftningen inom mineralområdet.

I samband med riksdagens behandling av förslaget till ny minerallag framfördes kritik mot vissa inslag i detta. Företrädare för gruvnäringen har i olika sammanhang under senare tid också riktat viss kritik mot lagen. Kritiken går i huvudsak ut på att minerallagen inte i tillräcklig utsträckning bidrar till att stimulera prospekteringen efter och utvinningen av nya mineralfyndigheter. Lagen anses inte heller ge internationellt konkurrenskraftiga villkor för verksamhet i landet. Vissa bestämmelser i lagen uppfattas i stället som hindrande eller i vart fall som återhållande faktorer för den prospektering för vilken det eljest finns goda geologiska motiv. Det gäller framför allt bestämmelserna om förutsättning för att få bearbetningskoncession, koncessionens giltighetstid och kronoandelssystemet. Kronoandelen anges av flera utländska gruvföretag som ett hinder av institutionell karaktär för dem att satsa på prospektering och gruvdrift i Sverige.

Minerallagen innebär i korthet följande.

Lagen gäller undersökning och bearbetning av fyndigheter av ett antal i lagen angivna mineraliska ämnen, s.k. koncessionsmineral. Med undersökning avses arbete i syfte att påvisa en fyndighet av ett koncessionsmineral och att utröna fyndighetens sannolika ekonomiska värde och dess beskaffenhet i övrigt. Med bearbetning avses utvinning och tillgodogörande av ett koncessionsmineral.

För att få bedriva undersökningsarbete krävs undersökningstillstånd. Sådant skall meddelas om det finns anledning att anta att undersökning i det aktuella området kan leda till fynd av koncessionsmineral och sökanden inte uppenbarligen saknar möjlighet eller avsikt att få till stånd en ändamålsenlig undersökning. Om arbetet avser olja, gasformiga kolväten eller diamant krävs dessutom att sökanden visar att han är lämplig att bedriva sådant arbete. Undersökningsarbete får enligt de s.k. hindersbestämmelserna inte äga rum inom vissa särskilt angivna områden, bl.a. befastningsområden, begravningsplatser samt i närheten av vägar, järnvägar, bostadshus, vissa allmänna byggnader och industriella anläggningar. Ett undersökningstillstånd gäller i tre år och dess giltighetstid kan under vissa förutsättningar förlängas med högst tre år och därefter med ytterligare högst fyra år.

För att få bedriva bearbetning krävs bearbetningskoncession. Sådan skall meddelas om en fyndighet som sannolikt kan tillgodogöras ekonomiskt har blivit påträffad, om sökanden är lämplig att bearbeta fyndigheten och om fyndighetens belägenhet och art inte gör det olämpligt att sökanden får den begärda koncessionen. Bestämmelserna om hinder mot undersökningsarbete tillämpas även på bearbetning om hindret uppstod innan koncession beviljades. En bearbetningskoncession gäller som huvudregel i tio år och koncessionstiden förlängs automatiskt med tio år i sänder om regelbunden bearbetning pågår när giltighetstiden går ut. Om bearbetning inte pågår kan koncessionen ändå förlängas om viss förberedande aktivitet pågår eller om det görs sannolikt att bearbetning snart skall påbörjas.

Ärenden om beviljande av undersökningstillstånd eller bearbetningskoncession prövas av bergmästaren.

I ärenden om bearbetningskoncession skall lagen (1987:12) om innehållning med naturresurser m.m. (naturresurslagen, NRL) tillämpas. Det innebär att en ytterligare förutsättning för att bearbetningskoncession skall ges är att hinder enligt NRL inte föreligger för markens användning till mineralutvinning. I den delen av prövningen skall bergmästaren samråda med länsstyrelsen. Den intresseavvägning som härvid görs i ärenden om bearbetningskoncession är bindande för avvägningen vid senare prövningar enligt andra NRL-anknutna lagar som kan bli aktuella för ett mineralföretag. Koncession kan förenas med villkor till skydd för allmänna intressen och enskild rätt. Vidare omfattas prospektering och utvinning av de regler som staten i annan lagstiftning om mark och vatten ställt upp till skydd för miljön.

I bearbetningskoncession som meddelas någon annan än staten har staten kronoandel, dvs. rätt till andel med hälften. Kronoandel får helt eller till viss del överlåtas eller upplåtas. Staten kan även avstå från kronoandel. Regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer får besluta i frågor om kronoandel. Regeringen har i mineralförordningen (1992:285) föreskrivit att NSG beslutar i frågor om kronoandel.

4 Överväganden och förslag

4.1 Inledning

Som framgått av de inledande avsnitten anser regeringen att statens roll inom näringspolitiken är att skapa goda generella förutsättningar för företagande. Regeringens politik är därför inom detta område inriktad på att underlätta företagandet. Den är också inriktad på att stimulera det utländska intresset för investeringar i Sverige.

Tillämpat på mineralområdet innebär detta att det övergripande målet för statsmakterna är att skapa förutsättningar för en livskraftig mineralindustri i Sverige med såväl svenska som utländska aktörer. Eftersom svensk industri är beroende av en god försörjning med mineralråvaror, är det vidare av stor betydelse att näringspolitiken inom mineralområdet främjar nyttiggörandet av landets egna mineralresurser. Detta måste givetvis ske inom ramen för ett i ett internationellt perspektiv konkurrensneutralt regelsystem. Det är också viktigt att de för samhället mest fördelaktiga avvägningarna görs mellan intresset av att ta till vara mineralfyndigheter och andra allmänna intressen.

Den nya minerallagen ligger i huvudsak i linje med nämnda grundläggande utgångspunkter. Även om den nya lagen bara varit i kraft under en mycket kort tid kan emellertid konstateras att den på vissa punkter innehåller regler som i olika avseenden hämmar utvecklingen av en livskraftig mineralindustri. Det gäller framför allt bestämmelserna om kravet på sökandens lämplighet för att få bearbetningskoncession, koncessionens giltighetstid och kronoandelssystemet. Enligt bl.a. gruvnäringens uppfattning bidrar inte dessa bestämmelser till att skapa incitament för den prospekteringsverksamhet som på lång sikt är en nödvändig förutsättning för att gruvdrift skall kunna förekomma i vårt land även i framtiden. Det finns också en uppenbar risk för att nämnda regler begränsar antalet aktörer till i huvudsak de som redan i dag bedriver prospektering och gruvdrift. Begränsas antalet möjliga exploater kan detta i sin tur leda till att prospekteringen minskar.

I det följande redovisar regeringen överväganden och förslag till ändringar av minerallagen vad gäller bestämmelserna om kravet på sökandens lämplighet för att få bearbetningskoncession, koncessionens giltighetstid och kronoandelsinstitutet. Syftet med de åtgärder som föreslås är att de tillsammans skall bidra till att skapa bättre generella förutsättningar för prospektering och gruvdrift i Sverige. De ändrade

regler som föreslås bör kunna lägga grunden till en ökad prospekteringsaktivitet i landet. De bör också göra det attraktivt för utländska företag att satsa resurser och kompetens på prospektering i Sverige.

Slutligen föreslås att skyddet för nationalparker, naturreservat och obrutna fjällområden ytterligare stärks genom ändrade regler vad gäller prospektering och gruvdrift inom sådana områden.

4.2 Minerallagen

4.2.1 Förutsättningar för meddelande av bearbetningskoncession

Regeringens förslag: Kravet på lämplighet för att få bearbetningskoncession tas bort utom för förvärv av koncession från koncessionshavaren och för koncession för utvinning av olja och gasformiga kolväten.

Promemorians förslag: Överensstämmer utom vad avser förvärv av koncessioner från koncessionshavaren med regeringens förslag.

Remissinstanserna: De allra flesta tillstyrker eller lämnar förslaget utan erinran. *Kammarrätten i Sundsvall*, *Statens naturvårdsverk* och *Gruvindustriarbetareförbundet* avstyrker, helt eller delvis, förslaget eller föreslår att den nuvarande ordningen bibehålls.

Sveriges geologiska undersökning tillstyrker förslaget och föreslår därutöver att lämplighetskravet tas bort även vid koncession för utvinning av olja och gasformiga kolväten.

Bergmästaren i norra distriktet föreslår bl.a. att kravet på lämplighet bibehålls, när koncession erhålls genom överlåtelse. I detta fall bedömer bergmästaren att den föreslagna ändringen inte har någon prospekteringsstimulerande betydelse.

Skälen för regeringens förslag: För att få exploatera fyndigheter av koncessionsmineral krävs bearbetningskoncession som meddelas om vissa grundläggande krav är uppfyllda (4 kap. 2 §). Koncession skall nämligen meddelas om en fyndighet som sannolikt kan tillgodogöras ekonomiskt har blivit påträffad, om sökanden är *lämplig* att bearbeta fyndigheten och om fyndighetens belägenhet och art inte gör det olämpligt att sökanden får den begärda koncessionen. En ytterligare förutsättning för att bearbetningskoncession skall ges är att hinder enligt naturresurslagen inte föreligger för markens användning till mineralutvinning.

För att få bearbetningskoncession krävs således bl.a. att malmbevisning företes. Vidare skall sökanden vara lämplig att exploatera fyndigheten. Kravet på sökandens lämplighet tar sikte på dennes förhållanden. Sökanden skall rent allmänt vara lämplig att utvinna det aktuella mineralet. Koncession skall ges endast åt den som kan antas ha tekniska och ekonomiska resurser att bedriva fortsatt rationell undersökning och utvinning samt även i övrigt är lämplig för verksamheten. I förstnämnda hänseende ligger att sökanden skall ha förmåga att bedriva verksamheten. Det krävs dock inte att han ensam skall ha förmåga att svara för hela arbetet utan detta lämp-

lighetskrav anses uppfyllt om han i samverkan med andra har kompetens och resurser för att få till stånd en ändamålsenlig bearbetning. Med sökandens lämplighet i övrigt avses att denne verkligen har för avsikt att bearbeta fyndigheten, dvs. att företaget är seriöst i mer allmän mening.

Kravet på malmbevisning förutsätter kompetens och omfattande resurser hos sökanden. Att undersöka en fyndighet fram till bearbetningskoncession kostar vanligtvis tiotals miljoner kronor. Till detta kan läggas att det ekonomiska utbytet av insatserna alltid är mycket osäkert. Endast ca en procent av prospekteringsinsatserna leder till bearbetning. Härtill kommer att det vid tidpunkten för ansökan om bearbetningskoncession sällan är klarlagt om fyndigheten är omedelbart brytvärd (se vidare avsnitt 4.2.2). Dessa förhållanden gör att det kan anses uteslutet att någon som inte har tekniska och ekonomiska förutsättningar för att exploatera en fyndighet skulle kunna eller ens vilja försöka uppfylla kravet på malmbevisning.

Det finns vidare en risk för att kravet på sökandens lämplighet begränsar antalet aktörer till i stort sett de som redan i dag bedriver prospektering och gruvdrift. Detta kan i sin tur leda till att prospekteringsaktiviteten i landet påverkas negativt.

De omständigheter som nu har redovisats föreligger emellertid inte då någon genom överlåtelse från koncessionshavaren förvärvar en koncession. Förvärvaren har ju då inte presterat någon malmbevisning och inte heller på annat sätt behövt redovisa åtgärder som kräver viss kompetens. Han har inte heller behövt utsätta sig för det risktagande som ligger i all form av prospektering. Mot denna bakgrund bör kravet på lämplighet bibehållas vid förvärv av bearbetningskoncession genom överlåtelse. Ett sådant krav har ju inte heller, som Bergmästaren i norra distriktet framhållit, någon hämmande inverkan på prospekteringsviljan i landet.

Utvinning av olje- och gasfyndigheter är alltid förenad med avsevärda risker. Verksamheten är särskilt riskfylld med avseende på miljön och arbetarskyddet. Vidare kan själva fyndigheten äventyras genom ett oskickligt beteende till följd av bl.a. bristande kompetens. Det är därför av avgörande betydelse att en exploatör av olje- och gasfyndigheter har kompetens samt förmåga i övrigt för att bedriva denna verksamhet. En exploatör bör således, även i fortsättningen, uppfylla kravet att vara lämplig för att få utvinna olja och gasformiga kolväten.

Regeringen föreslår alltså att bestämmelsen om att en sökande skall vara lämplig för att få bearbeta en fyndighet av koncessionsmineral tas bort utom såvitt avser förvärv av koncession genom överlåtelse från koncessionshavaren och koncession för utvinning av olja och gasformiga kolväten. Motivet härför är, mot bakgrund av vad som nyss sagts, att den som kan prestera en godtagbar malmbevisning också får anses ha förmåga och vilja att få till stånd utvinning. Med hänsyn till de säkerhetsrisker som är förknippade med utvinning av olje- och gasfyndigheter bör dock även fortsättningsvis särskilda krav kunna ställas på sökandens lämplighet för att han skall få bedriva sådan verksamhet.

De bestämmelser som finns om företräde vid konkurrens om bearbetning (4 kap. 3 §) bör också anpassas till nu redovisat synsätt, därigenom att sökandens lämplighet slopas som kriterium vid bestämmande av företrädesrätt.

4.2.2. En koncessions giltighetstid

Regeringens förslag: Bearbetningskoncession meddelas för femton år om inte sökanden begär kortare tid.

Mineraltekniskt, metallurgiskt eller annat utvecklingsarbete i syfte att möjliggöra utvinning av fyndigheten skall kvalificera för rätt till förlängning av koncessionstiden utan föregående intresseavvägning enligt naturresurslagen.

Förlängning av koncessionstiden skall ske med tio år i sänder om inte koncessionshavaren begär kortare tid.

Promemorians förslag: Bearbetningskoncessionens giltighetstid bestäms utifrån förutsättningarna i det enskilda fallet. Tiden skall dock vara minst tio och högst tjugofem år. Promemorians förslag överensstämmer i övrigt med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Huvuddelen av remissinstanserna tillstyrker promemorians förslag eller lämnar det utan erinran. *SGU*, *Gruvföreningen* och *Industriförbundet* avstyrker förslaget att bearbetningskoncessionens giltighetstid ändras från tio år till minst tio år och högst tjugofem år. Nämnade instanser anser att giltighetstiden bör vara tjugofem år eller längre. Även *Högskolan i Luleå* delar denna uppfattning, men föreslår att kortare tid får bestämmas om sökanden begär det. *Bergmästaren i norra distriktet* anser, om ökad rättstrygghet eftersträvas, det motiverat att koncessionstiden sätts till minst femton år.

Vidare har *Gruvföreningen* och *Industriförbundet* uppfattningen att koncessionstiden bör kunna förlängas med upp till tjugofem år åt gången resp. med tjugofem år i sänder. Med hänvisning till malmernas storlek och bearbetningsproblem samt gruvornas livslängd föreslår *Bergmästaren i norra distriktet* att koncessionstiden förlängs med minst tio år och högst tjugo år.

Skälen för regeringens förslag: I 4 kap. 7-11 §§ minerallagen finns bestämmelser om bearbetningskoncessionens giltighetstid och om möjligheten att få koncessionstiden förlängd. De innebär följande.

En bearbetningskoncession gäller i tio år. På sökandens begäran kan dock kortare tid bestämmas. I ett ärende om meddelande av bearbetningskoncession sker en intresseavvägning enligt naturresurslagen, *NRL*.

En koncession förlängs automatiskt med tio år i sänder om regelbunden bearbetning pågår när giltighetstiden går ut.

Pågå inte regelbunden bearbetning när koncessionstiden löper ut skall tiden på ansökan av koncessionshavaren förlängas med minst fem år och högst tio år om det inom koncessionsområdet pågår

1. tillredningsarbete eller anläggningsarbete för upptagande av bearbetning, eller

2. undersökning av större omfattning.

Koncessionshavaren har rätt att få förhandsbesked av bergmästaren om huruvida planerat undersökningsarbete skall anses ha större omfattning. I ett sådant förlängningsärende sker ingen intresseavvägning enligt *NRL* utan

den avvägning som gjordes då koncessionen ursprungligen meddelades gäller alltså jämt.

Pågår inte bearbetning eller sådan verksamhet som anges i punkterna 1 och 2 ovan kan koncessionstiden på ansökan av koncessionshavaren förlängas med högst tio år. En förutsättning härför är att det är motiverat med hänsyn till det allmännas intresse av att mineraltillgångarna utnyttjas på ett ändamålsenligt sätt. Vid denna prövning sker en förnyad avvägning enligt NRL.

Det har i olika sammanhang riktats kritik mot vissa av de nämnda bestämmelserna. Kritiken går i huvudsak ut på att giltighetstiden för koncessioner är för kort. Detta medför problem i två hänseenden. Det första är att en tioårig koncessionstid inte tillräckligt tillgodoser företagets behov att ha en malmbas som långsiktigt tryggar verksamhetens fortbestånd. Det anses allmänt inom branschen vara nödvändigt att genom prospektering vidmakthålla en malmbas för varje anriktningsverk som åtminstone motsvarar mellan tio och femton års produktion. I vissa fall är det önskvärt med en malmbas som motsvarar tjugofem års produktion. De korta koncessionstiderna medför att ett gruvföretag antingen kan förlora en del av sin malmbas då koncessionen för ett visst område skall förlängas och intresseavvägningen enligt NRL därvid får ett negativt utfall för gruvföretaget eller att gruvföretaget tvingas påbörja bearbetningen i ett visst område tidigare än vad en rationell planering påbjuder för att undvika ett sådant negativt utfall. Gruvföreningen och Industriförbundet anser i sina yttranden över promemorian att giltighetstiden bör vara minst tjugofem år.

Det andra problemet med de korta koncessionstiderna hänger samman med att prospektering är mycket kostnadskrävande. Resultaten är osäkra och ligger dessutom långt fram i tiden. Vidare är kostnaden för att undersöka ett område och förbereda gruvdrift hög i förhållande till riskerna om man jämför med etablering av annan industriell verksamhet. Gruvnäringsbranschen är därför om möjligt i högre grad än annan industriell verksamhet beroende av fasta och långsiktiga spelregler. Koncessionens giltighetstid, då en betydande del av prospekteringsarbetet äger rum, är en viktig spelregel för branschen.

Det är uppenbart att ingen är beredd att satsa de pengar det här gäller på undersöknings- och utvecklingsarbete om det föreligger risk för att bearbetningskoncessionen upphör innan undersökningarna är avslutade. Det är därför av största vikt att en prospektör får så säkra garantier som möjligt för att han får bearbeta en påträffad fyndighet. De regler som nu gäller för koncessionens giltighetstid ger inte tillräckliga garantier i detta avseende.

I detta sammanhang förtjänar också påpekas att det enligt 1938 års gruvlag inte fanns någon tidsbegränsning för en brytningsrätts giltighetstid. Genom 1974 års gruvlag begränsades tiden till tjugofem år. Fr.o.m. den 1 juli 1992 har giltighetstiden ytterligare begränsats så att den nu är tio år.

Regeringen anser att giltighetstiden för en bearbetningskoncession bör vara femton år om inte sökanden begär kortare tid.

Bestämmelserna om förlängning av koncessionens giltighetstid bör ändras på det sättet att, förutom pågående tillrednings- eller anläggningsarbeten för upptagande av bearbetning eller pågående undersökningsarbete,

även pågående mineraltekniskt, metallurgiskt eller annat utvecklingsarbete av större omfattning i syfte att göra fyndigheten brytvärd också bör kvalificera för rätt till förlängning utan föregående intresseavvägning enligt NRL. Koncessionshavaren bör därvid också ha rätt att få förhandsbesked om huruvida sådant planerat utvecklingsarbete skall anses ha större omfattning.

Slutligen bör, enligt regeringens uppfattning, koncessionstiden alltid förlängas med tio år i sänder såvida inte koncessionshavaren begär kortare förlängningstid.

4.2.3 Kronoandelsystemet

Regeringens förslag: Bestämmelserna om kronoandel och kravet på svenskt medborgarskap för gruvföreståndare tas bort.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanser tillstyrker förslaget eller har inte några invändningar. *Gruvindustriarbetareförbundet* avstyrker förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Bestämmelser om kronoandel finns nu i 1 kap. 6 § och 11 kap. minerallagen. De innebär att staten automatiskt får andel med hälften i bearbetningskoncession, som meddelas för annan än staten. Staten har dock möjlighet att avstå från kronoandelen. Vidare kan kronoandelen helt eller till viss del överlåtas eller upplåtas. Regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer får besluta i frågor om kronoandel. Regeringen har i mineralförordningen (1992:285) föreskrivit att Nämnden för statens gruvegendom (NSG) beslutar i frågor om kronoandel.

Genom kronoandel erhåller staten enligt 12 kap. 6 § minerallagen s.k. brytningsvitsord, dvs. rätt att mot annan andelshavares vilja påbörja eller utöka undersökning eller bearbetning inom koncessionen.

Gruvföretagen arrenderar i dag genom avtal mellan NSG och resp. företag de kronoandelar som har ekonomiskt intresse. För detta erlägger gruvföretagen arrendeavgifter till staten. Dessa avgifter, som år 1991 uppgick till sammanlagt 31,6 miljoner kronor jämfört med 27,7 miljoner kronor år 1990, uppfattas av gruvnäringen som en extra beskattning av branschen. Denna typ av avgifter finns i princip inte i med Sverige konkurrerande länder med marknadsekonomi. I sådana länder sker enbart en företagsbeskattning av verksamheten. Kronoandelssystemet innebär därför en konkurrensnackdel för svensk gruvnäring. Av flera utländska företag ses det som ett hinder av institutionell karaktär för dem att satsa på prospektering i Sverige. Minerallagstiftningen kan därför på denna punkt inte sägas ligga i linje med regeringens uttalade intresse av att främja utländska investeringar i landet.

Arrendeavgifterna, dvs. ersättningen för upplåtelsen av kronoandelarna, minskar företagets ekonomiska utrymme för den prospektering efter brytvärda fyndigheter som är en grundförutsättning för en fortsatt gruvverksamhet i Sverige efter år 2000. Detta gäller i hög grad för den del av branschen som bryter och förädlar sulfidmalmer.

När systemet med kronoandel genom 1938 års gruvlag infördes i svensk rätt angavs behovet av samhällsinflytande över gruvnäringen som ett av de bärande motiven. Under förarbetena till motsvarande bestämmelser i 1974 års gruvlag framhölls möjligheterna att genom en aktiv statlig gruvpolitik få till stånd ett ändamålsenligt utnyttjande av gruvrätter för bearbetning. Kronoandelen förutsattes genom det s.k. brytningsvitsordet vid behov kunna användas som medel för att sätta igång undersökning eller gruvdrift på vilande gruvrätter i statlig regi. Statligt deltagande skulle således kunna användas som ett verksamt medel för att åstadkomma önskvärd aktivitet. Detta var också ett huvudargument för att ha kvar kronoandelssystemet i 1991 års minerallag.

Staten har emellertid ännu inte i något fall använt sin kronoandel för att få till stånd brytning i egen regi eller tillsammans med innehavaren av gruvrätten. Det kan finnas flera skäl till detta. En orsak kan vara att det inte funnits faktiska skäl att framtvinga aktivitet. Oberoende av skälen härför kan det inte anses ligga i statens intresse att, i en marknadsekonomi som man vill skapa väl fungerande villkor för, ha spelregler som innebär att man genom ingripande med statligt deltagande kan framtvinga gruvdrift inom ramen för en gruvrätt som koncessionshavaren inte för närvarande bedömer som lönsam att starta.

Med hänvisning till det anförda föreslås att bestämmelserna i 1 kap. 6 § och 11 kap. minerallagen om kronoandel tas bort.

De kronoandelar som etablerats med stöd av äldre lagstiftning och som NSG inte avyttrat senast den 30 juni 1993 bör efter denna tidpunkt fortsätta att gälla. Regeringen kommer senare att besluta vilken myndighet som skall förvalta dessa kvarstående kronoandelar.

En avveckling av kronoandelssystemet får även konsekvenser för vissa bestämmelser i 12 kap. minerallagen om gemensam förvaltning av koncessionsrätt. Vidare bör, med hänvisning till EES-avtalet, kravet i 12 kap. 2 § på att en gruvföreståndare skall vara svensk medborgare tas bort. Skälet härför är att kravet på svenskt medborgarskap strider mot Romfördragets bestämmelser om förbud mot diskriminering på grund av nationalitet.

4.2.4 Hinder mot undersökningsarbete och bearbetning inom nationalpark m.m.

Regeringens förslag: I minerallagen införs ett förbud mot undersökningsarbete och bearbetning i nationalpark, område som statlig myndighet hos regeringen har begärt skall avsättas till nationalpark, obrutna fjällområden samt naturreservat.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens förslag utom såvitt avser obrutna fjällområden och naturreservat.

Remissinstanserna: Flertalet av de instanser som tar upp frågan tillstyrker eller har ingen erinran mot förslaget. Bland dem kan nämnas *Statens*

Gruvföreningen anser att det är mycket tveksamt om det verkliga finns tillräckliga motiv för att införa det föreslagna totalförbudet mot undersökningsarbete i nationalparker.

Bergmästaren i norra distriktet anser att nuvarande ordning bör bibehållas. Enligt denna kan undersökningsarbete bedrivas i den utsträckning det är förenligt med föreskrifterna för nationalparken eller undantag från dem kan erhållas enligt nationalparksförordningen. *Gruvindustriarbetareförbundet* delar i huvudsak denna uppfattning.

SGU föreslår att regeringen får möjlighet att bevilja dispens för prospektering i nationalpark vid särskilda skäl.

Skälen för regeringens förslag: 1 3 kap. 6-7 §§ och 5 kap. 10 § minerallagen finns bestämmelser om hinder mot undersökningsarbete och bearbetning. De innebär att undersökning och bearbetning inte får äga rum inom vissa särskilt angivna områden, bl.a. befästningsområden, begravningsplatser samt i närheten av vägar, järnvägar, bostadshus, vissa allmänna byggnader och industriella anläggningar. Länsstyrelsen resp. bergmästaren har möjlighet att bevilja dispens för undersökning och bearbetning inom de i hinderbestämmelserna angivna områdena.

Det har i olika sammanhang riktats kritik mot att de nämnda hinderbestämmelserna inte innefattar nationalparker, naturreservat och obrutna fjällområden. I propositionen 1991/92:161 om ändringar i mineralagen anfördes att frågan om prövning av undersökningstillstånd i nationalparker, naturreservat och obrutna fjällområden tidigare har aktualiserats i riksdagen. Eftersom prospektering i vissa fall kan innebära kraftiga ingrepp i den fysiska miljön utan att för den skull bearbetningskoncession senare kan meddelas finns det skäl att överväga en förstärkning av möjligheterna att reglera prospektering inom en del områden (a. prop. s. 9).

Regler om nationalparker och naturreservat finns i naturvårdslagen (1964:822) och nationalparksförordningen (1987:938). Syftet med att avsätta ett område som nationalpark är att ge dess natur ett kvalificerat skydd. Institutet används endast för de mest skyddsvärda områdena i landet.

Beslut om att avsätta mark till nationalpark meddelas av regeringen efter riksdagens medgivande. Ingrepp som kan påverka eller skada ett område som avsatts som nationalpark får i princip inte förekomma. Intrång i nationalpark får inte ske utan riksdagens godkännande.

Ett område kan av länsstyrelsen avsättas som naturreservat om det bör skyddas på grund av sin betydelse för kännedom om landets natur, sin skönhet eller eljest märkliga beskaffenhet eller om området är av väsentlig betydelse för landets friluftsliv. I ett beslut om bildande av naturreservat ges föreskrifter om vissa inskränkningar vad gäller markanvändningen till skydd för ändamålet med reservatsbildningen. Prospektering kan därför ske inom reservat i den utsträckning arbetet inte kommer i konflikt med dessa reservatsbestämmelser.

Inom de områden som anges i 3 kap. 5 § naturresurslagen, s.k. obrutna fjällområden, får bebyggelse och anläggningar komma till stånd endast om det behövs för rennäringen, den bofasta befolkningen, den vetenskapliga

forskningen eller det rörliga friluftslivet. Andra åtgärder inom områdena får vidtas endast om det kan ske utan att områdenas karaktär påverkas.

Fråga om tillstånd till undersökning enligt minerallagen får prövas av bergmästaren utan att någon annan än sökanden haft tillfälle att yttra sig.

För att ytterligare säkerställa skyddet för nationalparker, naturreservat och obrutna fjällområden bör man i minerallagen införa ett särskilt förbud mot att bedriva undersökningsarbete dels inom nationalpark och område som statlig myndighet hos regeringen har begärt skall avsättas till nationalpark, dels inom naturreservat och obrutet fjällområde.

När det gäller möjlighet till dispens från förbudet gäller för nationalparker att intrång i nationalparker över huvud taget inte får ske utan att riksdagen godkänner intrånget.

När det gäller undantag från förbudet att bedriva undersökningsarbete inom obrutna fjällområden bör länsstyrelsen få besluta om dispens från förbudet att bedriva undersökningsarbete enligt minerallagen.

Beträffande naturreservat kan dispens utverkas enligt bestämmelserna i naturvårdslagen.

4.2.5 Ersättning till sakägare vid bearbetning

Regeringens bedömning: Bestämmelserna om ersättning till fastighetsägare och andra sakägare vid bearbetning bibehålls oförändrade.

I promemorian har föreslagits att ersättningen till fastighetsägare och andra sakägare vid bearbetning förbättras. Syftet är att stärka deras ställning.

Förslaget har under remissbehandlingen utsatts för kritik.

Gruvföreningen, Industriförbundet och *LKAB* avstyrker förslaget. Motivet härför är att en höjning med femtio procent innebär en icke oväsentlig kostnadsökning för gruvor som behöver ta mark i anspråk inom tätbebyggda områden. Som exempel framhålls *LKAB:s* gruva i Malmberget. Även *Bergmästaren i norra distriktet* pekar på detta förhållande. *Luleå tingsrätt* framhåller att det framlagda förslaget innebär ett avsteg från de principer som gäller i annan liknande lagstiftning (expropriationslagen, vattenlagen). De skäl som promemorian innehåller är enligt tingsrättens mening inte tillräckliga för en särreglering. *Gruvindustriarbetareförbundet* uttrycker tveksamhet till förslaget.

Den kommitté som har tillkallats för att utreda frågan om grundlagskydd för äganderätten m.m. (dir. 1991:119) har fått i uppdrag att överväga preciseringar som förstärker den enskildes rätt till ersättning vid expropriation och liknande förfoganden. I avvaktan på kommitténs förslag och remissbehandlingen av detta avstår regeringen för närvarande från att lägga fram förslag till ändrade regler i detta ämne.

Regeringens förslag: Möjligheten att i koncession föreskriva om statligt deltagande i verksamheten eller om avgift till staten tas bort.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Förslaget tillstyrks eller lämnas utan erinran av de instanser som kommenterat det.

Bergmästaren i norra distriktet påpekar att arealavgifter för år 1993 har inbetalats i förskott under år 1992. Promemorieförslaget medför att det sätts i fråga om hälften av avgiften skall återbetalas. Bergmästaren föreslår därför att angivet koncessionsvillkor upphör att gälla först vid utgången av december 1993.

Skälen för regeringens förslag: Undersökning och bearbetning av torv för energianvändning är reglerad i lagen (1985:620) om vissa torvfyndigheter (torvlagen). Regleringen innebär att det fordras särskilt tillstånd (koncession) för att undersöka eller bearbeta torv för energianvändning. Länsstyrelsen är prövningsmyndighet.

I torvlagen finns en bestämmelse om att som villkor för koncession får bestämmas att staten skall ha rätt att delta i verksamheten eller att koncessionshavaren skall betala avgift eller produktionsandel till staten eller iakttä liknande villkor (12 § andra stycket). Denna föreskrift syftar till att tillförsäkra staten möjlighet till visst ekonomiskt utbyte av den koncessionerade verksamheten. Detta kan ske genom direkt statligt engagemang i verksamheten eller genom att staten uppbär royalty eller liknande avgifter eller får andel av produktionen.

I de flesta meddelade koncessionerna enligt torvlagen och dess föregångare 1974 års minerallag har som villkor föreskrivits dels att koncessionshavaren skall erlægga en viss årlig arealavgift till staten, dels att staten skall ha andel i fyndigheten med hälften. Från och med år 1991 får koncessionshavarna betala en årlig produktionsavgift till staten, vilken grundar sig på utnyttjandet av statens hälftenandel i fyndigheten. Båda avgifterna utgår per kalenderår. Arealavgiften betalas i förskott och produktionsavgiften i efterskott.

Som nyss nämnts är syftet med bestämmelsen i 12 § andra stycket torvlagen att tillförsäkra staten möjlighet till visst ekonomiskt utbyte av den koncessionerade verksamheten. Detta är även ett av huvudsyftena med kronoandelssystemet i minerallagen. Som framgått tidigare (avsnitt 4.2.3) föreslås att kronoandelssystemet avvecklas. De motiv som där framförts för avveckling av kronoandelssystemet vad avser ekonomiskt utbyte för staten har samma relevans för ett borttagande av bestämmelsen om produktionsavgift m.m. i torvlagen.

Dessutom skapar en sådan förändring förutsättningar för konkurrensneutralitet mellan detta energislag och andra inhemska bränslen vad avser statliga pålagor.

Med hänsyn härtill bör 12 § andra stycket torvlagen tas bort. Villkor som har meddelats med stöd av 12 § andra stycket i gällande koncessioner för energitorv bör då också upphöra att gälla. Eftersom avgifterna utgår

per kalenderår och arealavgiften för innevarande år dessutom redan har betalats för år 1993 bör dock dessa koncessionsvillkor upphöra att gälla först vid utgången av år 1993.

5 Upprättade lagförslag

I enlighet med vad som nu anförts har inom Näringsdepartementet upprättats förslag till

1. lag om ändring i minerallagen (1991:45),
2. lag om ändring i lagen (1985:620) om vissa torvfyndigheter.

Lagrådet har granskat lagförslagen.

6 Specialmotivering

6.1 Förslaget till lag om ändring i minerallagen (1991:45)

3 kap.

6 §

I paragrafen har nu införts ett förbud mot undersökningsarbete inom nationalpark eller område som statlig myndighet hos regeringen har begärt skall avsättas som nationalpark. I motsats till vad som gäller för de områden som tidigare angavs i paragrafen kan dispens från förbudet inte medges.

Vidare införs ett förbud mot att bedriva undersökningsarbete inom naturreservat i strid med de föreskrifter som gäller för reservatet. Enligt 7 § naturvårdslagen fattar länsstyrelsen beslut om att avsätta ett område som naturreservat. I beslut om att bilda ett naturreservat skall länsstyrelsen, enligt 8 § naturvårdslagen, bl.a. föreskriva om de inskränkningar i rätten att förfoga över fastigheten som behövs för att trygga ändamålet med reservatet. Länsstyrelsen kan också, med stöd av 10 § naturvårdslagen, meddela föreskrifter om vad allmänheten har att iaktta inom reservatet till skyddande av ändamålet med reservatet.

Genom den nya bestämmelsen i minerallagen markeras att undersökningsarbete i naturreservat måste bedrivas med iakttagande av de bestämmelser som gäller för reservatet och som har meddelats med stöd av naturvårdslagen. Om ett planerat undersökningsarbete kommer i konflikt med dessa bestämmelser kan prospektören hos länsstyrelsen ansöka om undantag från reservatsföreskrifterna enligt 12 § naturvårdslagen.

Dessutom införs i minerallagen ett förbud mot undersökningsarbete inom obrutna fjällområden. Beträffande dessa områden kan dock länsstyrelsen meddela dispens från förbudet.

Man bör observera att paragrafen inte utgör en uttömmande beskrivning av områden där hinder mot undersökning kan föreligga. Den verksamhet som regleras i minerallagen måste alltid bedrivas med iakttagande av all övrig lagstiftning. I 1 kap. 7 § anges ett antal lagar som ofta berör verksamhet enligt minerallagen. Vid undersökningsarbete bör man särskilt beakta lagen (1988:950) om kulturminnen m.m. Bestämmelserna i den lagen innebär att undersökningsarbete inte får bedrivas så att fast fornlämning eller annat kulturskyddat objekt skadas.

4 kap.
2 §

Som har utvecklats i den allmänna motiveringen (avsnitt 4.2.1) har, som förutsättning för att få bearbetningskoncession, lämplighetskravet tagits bort utom vid ansökningar som avser olja eller gasformiga kolväten.

4 kap.
3 §

I paragrafen behandlas företrädesrätten då flera har ansökt om bearbetningskoncession i samma område. Enligt första stycket har den företrädare som har undersökningstillstånd i området för något mineral som omfattas av dennes ansökan om koncession. Denna bestämmelse bibehålls.

Om ingen av sökandena har undersökningstillstånd skall för närvarande en lämplighetsbedömning av sökandena göras varvid särskilt skall beaktas om någon av sökandena har utfört ändamålsenligt undersökningsarbete inom området. Eftersom någon lämplighetsprövning i de flesta fall numera inte skall göras enligt 4 kap. 2 § har även i förevarande paragraf lämplighetsprövningen tagits bort. I stället görs nu uteslutande en prövning av om någon har utfört ändamålsenligt undersökningsarbete i området och om så är fallet får denne företrädesrätt. I annat fall blir dagen då ansökan om koncession kom in avgörande.

Om ansökningarna har kommit in samma dag har sökandena lika rätt till andel i koncessionen, dvs. de får gemensamt koncession. Bestämmelserna i 12 kap. blir därvid tillämpliga.

Paragrafen reglerar förhållandet mellan enskilda parter. Detta förhållande bör inte rubbas beträffande ansökningar som är under behandling då de nya föreskrifterna träder i kraft. Därför stadgas i övergångsbestämmelserna att äldre föreskrifter gäller i fråga om ansökningar som har kommit in före den 1 juli 1993.

4 kap.
7 §

Som har utvecklats i den allmänna motiveringen (avsnitt 4.2.2) blir nu koncessionstiden femton år.

I paragrafen regleras möjligheten att i vissa fall få koncessionstiden förlängd då regelbunden bearbetning ännu inte har påbörjats vid koncessionstidens utgång. Paragrafen är för närvarande, enligt första stycket, tillämplig då tillredningsarbete eller anläggningsarbete för upptagande av bearbetning eller undersökningsarbete av större omfattning pågår vid koncessionstidens utgång.

Som har utvecklats i den allmänna motiveringen (avsnitt 4.2.2) blir paragrafen nu också, enligt den nya tredje punkten i första stycket, tillämplig då mineraltekniskt, metallurgiskt eller annat utvecklingsarbete av större omfattning i syfte att möjliggöra utvinning av fyndigheten pågår vid koncessionstidens utgång. Man bör observera att, till skillnad mot första och andra punkten, krävs enligt den nya punkten inte att arbetet bedrivs inom koncessionsområdet.

Om ansökan om förlängning bifalls sker i dag, enligt första stycket, förlängning med minst fem och högst tio år. Den bestämmelsen ändras nu så att förlängning alltid sker med tio år om inte koncessionshavaren begär kortare tid.

Andra stycket har ändrats i enlighet med denna nya bestämmelse.

Enligt tredje stycket har koncessionshavaren rätt att få förhandsbesked huruvida ett planerat undersökningsarbete skall anses ha sådan större omfattning som ger rätt till förlängning enligt denna paragraf.

Nu utvidgas möjligheten att få sådant förhandsbesked till att omfatta även arbete enligt den nya tredje punkten i första stycket.

6 kap.
1 §

Kriterierna för att få överta en koncession har anpassats till de nya kriterierna för att få koncession. Dock skall, som anförts i den allmänna motiveringen (avsnitt 4.2.1), en lämplighetsprövning alltid göras av förvärvaren oavsett vilken typ av mineral som avses med ansökan.

11 kap.

Som har nämnts i den allmänna motiveringen (avsnitt 4.2.3) upphör statens rätt till kronoandel den 1 juli 1993. Bestämmelserna i 11 kap. reglerar uteslutande frågor om kronoandel, varför kapitlet nu upphävs.

Som framgår av övergångsbestämmelserna tillämpas dock det upphävda kapitlet på kronoandelar som har uppstått före den 1 juli 1993. Sådana äldre kronoandelar äger ju alltjämt bestånd, vilket har utvecklats i den allmänna motiveringen (avsnitt 4.2.3).

12 kap.

1 §

12 kap. innehåller ett antal bestämmelser om gemensam förvaltning av koncessionsrätt. I 1 § anges i vilka fall kapitlets bestämmelser gäller. Dessa fall definieras som koncessioner i vilka det finns kronoandel eller där annars flera har andel i koncessionen. Genom att systemet med kronoandel nu tas bort inskränks definitionen till att avse endast koncessioner där flera har andel i koncessionen.

12 kap.

2 §

Paragrafen handlar om gruvföreståndare och anger bl.a. behörighetskraven för denne. I detta hänseende stipuleras att gruvföreståndare skall vara svensk medborgare och vara bosatt i Sverige. Kravet på svenskt medborgarskap strider, som har angetts i den allmänna motiveringen (avsnitt 4.2.3), mot Romfördragets bestämmelser om förbud mot diskriminering på grund av nationalitet, varför detta behörighetskrav nu slopas.

Befogenheten för regeringen eller myndighet som regeringen utser att medge undantag från kravet på svenskt medborgarskap blir därmed överflödigt och tas därför bort.

Övergångsbestämmelser

5. f.

Bestämmelsen har anpassats till den nya lydelsen av 4 kap. 2 och 9 §§.

7. b.

Bestämmelsen har anpassats till den nya föreskriften om koncessionstidens längd i 4 kap. 7 §.

6.2 Förslaget till lag om ändring i lagen (1985:620) om vissa torvfyndigheter

12 §

Som har utvecklats i den allmänna motiveringen (avsnitt 4.3) slopas möjligheten för staten att i meddelade koncessioner föreskriva om rätt till statligt deltagande i verksamheten, skyldighet att utge avgift eller produktionsandel till staten eller annat liknande villkor.

Möjligheten att förena koncessioner med villkor enligt 12 § andra stycket upphävs den 1 juli 1993. De villkor som redan har meddelats i beviljade koncessioner upphör dock att gälla först vid utgången av år 1993, vilket har berörts i den allmänna motiveringen (avsnitt 4.3). Som där också har anmärkts innefattar villkoren en skyldighet att erlægga produktionsavgift. Denna avgift utgår per kalenderår men erläggs i efterskott. Skyldigheten att erlægga produktionsavgift för år 1993 och eventuella övriga skyldigheter som uppkommit före utgången av år 1993 skall dock fullgöras.

7 Ärendet till riksdagen

Regeringen föreslår

att riksdagen antar förslagen till

1. lag om ändring i minerallagen (1991:45),
2. lag om ändring i lagen (1985:620) om vissa torvfyndigheter.

8 Propositionens lagförslag

Prop. 1992/93:238
Propositionens
lagförslag

1. Förslag till Lag om ändring i minerallagen (1991:45)

Härigenom föreskrivs i fråga om minerallagen (1991:45)
dels att 1 kap. 6 § och 11 kap. skall upphöra att gälla,
dels att 3 kap. 6 §, 4 kap. 2, 3, 7 och 9 §§, 6 kap. 1 §, 12 kap. 1 och
2 §§ samt punkterna 5 f och 7 b i övergångsbestämmelserna skall ha
följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Förelagen lydelse

3 kap. 6 §

Undersökningsarbete får inte äga rum inom nationalpark eller område som statlig myndighet hos regeringen har begärt skall avsättas till nationalpark eller i strid med föreskrifter som har meddelats beträffande naturreservat med stöd av naturvårdslagen (1964:822).

Undersökningsarbete får inte utan medgivande av länsstyrelsen äga rum inom

1. befästningsområde och sådant område utanför detta som regeringen bestämmer,
2. kyrkogård och annan begravningsplats.

Undersökningsarbete får *inte heller*, utan medgivande av länsstyrelsen, äga rum inom

1. befästningsområde och sådant område utanför detta som regeringen bestämmer,
2. kyrkogård och annan begravningsplats,
3. område som avses i 3 kap. 5 § lagen (1987:12) om hushållning med naturresurser m.m.

Koncession skall meddelas, om
1. en fyndighet som sannolikt kan tillgodogöras ekonomiskt har blivit påträffad,

2. sökanden är lämplig att bearbeta fyndigheten och

3. fyndighetens belägenhet och art inte gör det olämpligt att sökanden får den begärda koncessionen.

Koncession skall meddelas, om
1. en fyndighet som sannolikt kan tillgodogöras ekonomiskt har blivit påträffad och

2. fyndighetens belägenhet och art inte gör det olämpligt att sökanden får den begärda koncessionen.

Koncession för bearbetning av olja eller gasformiga kolväten får beviljas endast den som visar att han är lämplig att bedriva sådan bearbetning.

I ärenden om beviljande av koncession skall lagen (1987:12) om hushållning med naturresurser m.m. tillämpas.

Om ett ärende om beviljande av koncession avser ett företag vars tillåtlighet skall prövas enligt flera av de lagar som anges i 1 kap. 2 § lagen om hushållning med naturresurser m.m., skall 2 och 3 kap. samma lag tillämpas endast vid den prövning som sker i koncessionsärendet.

I ärenden om beviljande av koncession skall en miljökonsekvensbeskrivning enligt 5 kap. lagen om hushållning med naturresurser m.m. fogas till ansökan. Denna beskrivning skall även ligga till grund för tillämpningen av 2 och 3 kap. samma lag enligt *andra och tredje stycket.*

Koncession får inte strida mot detaljplan eller områdesbestämmelser. Om syftet med planen eller bestämmelserna inte motverkas, får dock mindre avvikelser göras.

3 §

Om flera har ansökt om koncession för samma område och fler än en kan komma i fråga enligt 2 §, skall den ha företräde som har undersökningstillstånd i området för något mineral som omfattas av dennes ansökan om koncession.

Om ingen av sökandena har undersökningstillstånd, skall *prövningsmyndigheten avgöra vem av dem som lämpligen bör få koncessionen. Därvid skall särskilt*

I ärenden om beviljande av koncession skall en miljökonsekvensbeskrivning enligt 5 kap. lagen om hushållning med naturresurser m.m. fogas till ansökan. Denna beskrivning skall även ligga till grund för tillämpningen av 2 och 3 kap. samma lag enligt *tredje och fjärde styckena.*

Om ingen av sökandena har undersökningstillstånd, skall *den ha företräde som har utfört ändamålsenligt undersökningsarbete inom området. I annat fall har*

¹Senaste lydelse 1992:466.

beaktas om någon av sökandena har utfört ändamålsenligt undersökningsarbete inom området.

den företrädare som först kom in med sin ansökan. Om ansökningarna har kommit in samma dag har sökandena lika rätt till andel i koncessionen.

7 §

Bearbetningskoncession gäller i tio år från dagen för beslutet. Om sökanden begär det, får kortare tid bestämmas.

En bearbetningskoncession skall meddelas för femton år. Om sökanden begär det, får kortare tid bestämmas.

9 §

Pågår inte regelbunden bearbetning när koncessionstiden går ut, skall tiden på ansökan av koncessionshavaren förlängas med minst fem och högst tio år, om det inom koncessionsområdet pågår

1. tillredningsarbete eller anläggningsarbete för upptagande av bearbetning, eller

2. undersökningsarbete av större omfattning.

Om det inte pågår regelbunden bearbetning när koncessionstiden går ut, skall tiden på ansökan av koncessionshavaren förlängas med tio år, om det pågår

1. tillredningsarbete eller anläggningsarbete för upptagande av bearbetning inom koncessionsområdet,

2. undersökningsarbete av större omfattning inom koncessionsområdet, eller

3. mineraltekniskt, metallurgiskt eller annat utvecklingsarbete av större omfattning i syfte att möjliggöra bearbetning av fyndigheten.

Om koncessionshavaren begär det, får kortare tid än fem år bestämmas.

Koncessionshavaren har rätt att få förhandsbesked av prövningsmyndigheten om huruvida planerat undersökningsarbete skall anses ha större omfattning.

Om koncessionshavaren begär det, får kortare tid än tio år bestämmas.

Koncessionshavaren har rätt att få förhandsbesked av prövningsmyndigheten om huruvida planerat undersökningsarbete eller planerat mineraltekniskt, metallurgiskt eller annat utvecklingsarbete skall anses ha större omfattning.

6 kap.

1 §

Undersökningstillstånd och bearbetningskoncession får överlätas efter medgivande av prövningsmyndigheten. *Medgivande får lämnas, om de krav är uppfyllda som anges i 2 kap. 2 § första stycket 2 och andra stycket i fråga om undersökningstillstånd och 4 kap. 2 § första stycket 2 och 3 i fråga om bearbetningskoncession.*

Undersökningstillstånd och bearbetningskoncession får överlätas efter medgivande av prövningsmyndigheten. *Medgivande i fråga om undersökningstillstånd får lämnas om de krav är uppfyllda som anges i 2 kap. 2 § första stycket 2 och andra stycket. Medgivande i fråga om bearbetningskoncession får lämnas om de krav är uppfyllda som anges i 4 kap. 2 § första stycket 2 och förvärvaren dessutom visar att han är lämplig att bedriva bearbetning av fyndigheten.*

12 kap.

1 §

Bestämmelserna i detta kapitel gäller koncessioner *i vilka det finns kronoandel eller där annars flera har andel i koncessionen.*

Bestämmelserna i detta kapitel gäller koncessioner där flera har andel i koncessionen.

Bestämmelserna i 4-9 §§ gäller bara i den mån annat inte har avtalats mellan andelshavarna.

2 §

Andelshavarna skall välja en föreståndare för verksamheten (gruvföreståndare). Denne skall vara bosatt i Sverige *och svensk medborgare. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får medge undantag från kravet på svenskt medborgarskap.*

Andelshavarna skall välja en föreståndare för verksamheten (gruvföreståndare). Denne skall vara bosatt i Sverige.

Val av föreståndare skall anmälas till bergmästaren. Sker inte sådan anmälan eller har någon utsetts som inte är behörig, ansvarar varje andelshavare som om han var föreståndare.

1. Denna lag² träder i kraft den 1 juli 1992, då gruvlagen (1974:342), lagen (1974:890) om vissa mineralfyndigheter och lagen (1949:658) om inlösen i vissa fall av rätt till gruva m.m. skall upphöra att gälla.

5. f.

Om en utmålshavare senast ett år före utgången av utmålets giltighetstid ansöker om bearbetningskoncession inom utmålet för sådana mineral som var inmutningsbara enligt gruvlagen när den upphörde att gälla, skall prövningen ske med iakttagande av följande.

Om regelbunden bearbetning eller tillredningsarbete eller anläggningsarbete för upptagande av bearbetning pågår, skall ansökningen bifallas utan prövning enligt 4 kap. 2 § och utan att koncessionen förenas med villkor enligt 4 kap. 5 och 6 §§. Om undersökningsarbete av större omfattning pågår skall ansökningen prövas utan tillämpning av 4 kap. 2 § första stycket 1-3.

Om regelbunden bearbetning eller tillredningsarbete eller anläggningsarbete för upptagande av bearbetning pågår, skall ansökningen bifallas utan prövning enligt 4 kap. 2 § och utan att koncessionen förenas med villkor enligt 4 kap. 5 och 6 §§. Om undersökningsarbete *eller mineraltekniskt, metallurgiskt eller annat utvecklingsarbete* av större omfattning *i syfte att möjliggöra bearbetning av fyndigheten* pågår skall ansökningen prövas utan tillämpning av 4 kap. 2 § första stycket 1-2.

7. b.³

Ansökningen skall prövas utan tillämpning av 4 kap. 2 § nya lagen. Koncessionstiden skall bestämmas till *tio* år. Om sökanden begär det skall dock kortare tid bestämmas.

Ansökningen skall prövas utan tillämpning av 4 kap. 2 § nya lagen. Koncessionstiden skall bestämmas till *femton* år. Om sökanden begär det skall dock kortare tid bestämmas.

1. Denna lag⁴ träder i kraft den 1 juli 1993.

²1991:45.

³Senaste lydelse 1991:153.

⁴1993:000.

2. I fråga om ansökningar om bearbetningskoncession som har kommit in till prövningsmyndigheten före ikraftträdandet gäller 4 kap. 3 § i sin äldre lydelse.

3. I fråga om kronoandelar som staten har fått före den 1 juli 1993 gäller det upphävda 11 kap.

Prop. 1992/93:238
Propositionens
lagförslag

2. Förslag till
Lag om ändring i lagen (1985:620) om vissa torvfyndigheter

Prop. 1992/93:238
Propositionens
lagförslag

Härigenom föreskrivs att 12 § lagen (1985:620) om vissa torvfyndigheter skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

12 §

Koncession skall förenas med de villkor som behövs för att motverka eller begränsa menlig inverkan på naturmiljön samt för att beakta andra allmänna intressen och enskild rätt.

Som villkor för koncession får bestämmas att staten skall ha rätt att delta i verksamheten eller att koncessionshavaren skall betala avgift eller produktionsandel till staten eller iakttä något annat liknande villkor.

Meddelas bearbetningskoncession för någon annan än fastighetsägaren i fråga om en fyndighet från vilken denne utviner torv för sitt husbehov, skall koncessionen, om inte särskilda skäl föranleder annat, förenas med villkor som gör det möjligt för fastighetsägaren att på skäliga villkor få torv för sitt husbehov även i fortsättningen.

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 1993.

2. Koncessionsvillkor som har meddelats med stöd av det upphävda andra stycket i 12 § upphör att gälla vid utgången av 1993. Skyldigheter enligt sådana villkor som har uppkommit dessförinnan skall dock fullgöras.

Föreliggande promemoria har utarbetats inom Näringsdepartementet.

Det övergripande målet för regeringens näringspolitik är att skapa goda allmänna förutsättningar för ett livs- och konkurrenskraftigt näringsliv i Sverige, bl.a. för gruvnäringen.

För att främja och stimulera gruvnäringens utveckling koncentrerar staten sina insatser på basverksamhet, främst i form av grundläggande geologisk undersökningsverksamhet samt forskning och utveckling. I syfte att ytterligare förbättra möjligheterna för prospektering beslutade riksdagen våren 1992 om ökade statliga insatser inom basverksamheten, dvs. de tidigare leden i prospekteringskedjan.

Ett viktigt generellt medel för att skapa goda förutsättningar för gruvnäringen är lagstiftningen inom mineralområdet.

En ny minerallag (1991:45) har trätt i kraft den 1 juli 1992. I promemorian föreslås vissa bestämmelser i minerallagen ändras. Ändringarna innebär i huvudsak följande.

- Kravet på att en sökande skall vara lämplig för att få bearbeta fyndighet av koncessionsmineral tas bort utom såvitt avser olja och gasformiga kolväten. Den som kan prestera en godtagbar malmbevisning får anses ha förmåga och vilja att få utvinning till stånd.

- Bearbetningskoncessionens giltighetstid bestäms utifrån förutsättningarna i det enskilda fallet och tiden sätts till mellan tio och tjugofem år. Koncessionstiden är för närvarande tio år.

- Kronoandelsinstitutet, dvs. statens rätt till andel i bearbetningskoncession med hälften, avvecklas.

De tre nämnda ändringarna syftar till att skapa bättre generella förutsättningar för prospektering och gruvdrift i landet. Detta sker bl.a. genom att minska statens inflytande över och styrning av gruvnäringen.

I promemorian föreslås vidare att ersättningen till fastighetsägare för mark som tvångsvis tas i anspråk för bearbetning skall höjas från 100 till 150 procent av skadans resp. fastighetens värde. Syftet är att stärka fastighetsägarens ställning.

För att trygga skyddet för nationalparker föreslås en ny bestämmelse av innebörden att prospektering och mineralutvinning inte får äga rum inom nationalpark eller område som statlig myndighet hos regeringen har begärt skall avsättas som nationalpark.

Som en konsekvens av promemorians förslag om avveckling av kronoandelsinstitutet föreslås slopande av möjligheten i lagen (1985:620) om vissa torvfyndigheter för staten att i meddelade koncessioner föreskriva om rätt till statligt deltagande i verksamheten, skyldighet att utge avgift eller produktionsandel till staten.

1 Remissförfarandet

Promemorian (Ds 1992:128) Översyn av vissa bestämmelser i minerallagen, m.m. har remissbehandlats.

Efter remiss har yttranden över promemorian avgetts av Hovrätten för Övre Norrland, Luleå tingsrätt, Kammarrätten i Sundsvall, Överstyrelsen för civil beredskap (ÖCB), Högskolan i Luleå, Närings- och teknikutvecklingsverket (NUTEK), Konkurrensverket, Sveriges geologiska undersökning (SGU), Nämnden för statens gruvegendom (NSG), Bergmästaren i norra distriktet, Bergmästaren i södra distriktet, Länsstyrelsen i Örebro län, Länsstyrelsen i Jämtlands län, Länsstyrelsen i Västerbottens län, Länsstyrelsen i Norrbottens län, Statens naturvårdsverk, Boverket, Sveriges Industriförbund, Svenska Bioenergiföreningen (SVEBIO), Svenska Gruvföreningen, Svenska Gruvindustriarbetareförbundet, Svenska Torvproducentföreningen, Härjedalens Mineral AB, Luossavaara-Kiirunavaara AB (LKAB), Råsjö Torv AB och Södra Skogsenergi AB.

Dessutom har yttrande inkommit från Svenska Samernas Riksförbund. Följande synpunkter har framförts på innehållet i promemorian.

2 Minerallagen

2.1 Allmänna synpunkter

Några remissinstanser inleder sina yttranden med allmänna synpunkter på förslagets betydelse för den svenska gruvnäringens fortsatta utveckling.

ÖCB, Högskolan i Luleå, NUTEK, Konkurrensverket, SGU, Bergmästaren i södra distriktet, länsstyrelserna i Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län, Industriförbundet samt Gruvföreningen menar att de föreslagna ändringarna, helt eller delvis, ger bättre förutsättningar för prospektering och gruvdrift i landet.

Bergmästaren i norra distriktet anser att lagförslaget förbättrar sambandet mellan undersökningstillstånd och bearbetningskoncession samt möjliggör en längre giltighetstid för koncessionerna. Detta ökar rättstryggheten för dem som satsar på prospektering och bör utgöra en stimulans för verksamheten.

ÖCB anser att borttagande av kronoandelsinstitutet och lämplighetskravet samt förlängning av koncessionstiden innebär i fortsättningen ett minskat statligt inflytande på gruvnäringen samt klarare och säkrare verksamhetsvillkor för de företag som vill ägna sig åt gruvhantering. Detta kan medföra ett ökat utländskt intresse för malm- och mineralbrytning i Sverige. Förutsättningarna för *ÖCB* att planera för försörjningen i kriser och krig och att vidta beredskapsåtgärder påverkas inte av detta förhållande eller av ändringarna i sig.

Gruvindustriarbetareförbundet delar inte utgångspunkterna för de förslag som framförts. Enligt förbundets uppfattning medför den redan beslutade strukturella förändringen - avvecklandet av NSG och de direkta statliga prospekteringsinsatserna - förödande konsekvenser för den svenska gruvindustrins långsiktiga utveckling. De kvarstående verksamheterna inom prospekteringsområdet med SGU som huvudman torde endast i ringa mån kunna tillgodose de åtgärder som behövs för att upprätthålla en tillfredsställande malmbas i vårt land. Förbundet noterar därför med förvåning att utgångspunkten för promemorians förslag är att stimulera gruvnäringens utveckling. Gruvindustriarbetareförbundets huvudsakliga inställning till de föreslagna ändringarna i minerallagen är negativ. Förbundets utgångspunkt härför är att man ser ett sammanhållet förslag där förutsättningarna för att driva gruvindustrin underordnas en ohämmad marknadsekonomi.

2.2 Förutsättningar för bearbetningskoncession

Kravet på att en sökande skall vara lämplig för att få bearbeta fyndighet av koncessionsmineral föreslås i promemorian tas bort utom såvitt avser olja och gasformiga kolväten.

De allra flesta remissinstanserna tillstyrker eller lämnar förslaget utan erinran.

Hovrätten för Övre Norrland, ÖCB, NUTEK, Bergmästaren i norra distriktet, Bergmästaren i södra distriktet, länsstyrelserna i Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län, Gruvföreningen samt Industriförbundet tillstyrker förslaget.

SGU tillstyrker att lämplighetskravet tas bort. SGU föreslår att kravet tas bort även för fyndigheter av olja och gasformiga kolväten. SGU framhåller bl.a. att de villkor beträffande användning av säkerhetsutrustning m.m. som tillståndsmyndigheten tar in i ett beslut om bearbetningskoncession automatiskt medför att olämpliga exploatörer sällas bort.

Kammarrätten i Sundsvall anser att det inte kan vara till någon större nackdel att lämplighetskravet bibehålls, i synnerhet som sådana krav i allmänhet brukar ställas för tillståndspliktiga verksamheter. Även om lämplighetskravet bibehålls kan dock enligt kammarrättens mening den föreslagna ändringen i 4 kap. 3 § göras när det gäller företrädesrätten när flera sökanden till samma koncession föreligger. Ändringsförslaget innebär att i undantagsfall flera sökanden kan erhålla andel i koncession.

Statens naturvårdsverk och *Gruvindustriarbetareförbundet* avstyrker förslaget. Kravet på att exploatören skall ha kompetens att bedriva verksamheten på ett med hänsyn till miljöriskerna lämpligt sätt kan enligt Naturvårdsverkets uppfattning inte inskränkas till att avse utvinning av olja och gasformiga kolväten. Gruvindustriarbetareförbundet framhåller att det inte kommit till förbundets kännedom att lämplighetskriteriet medfört svårigheter för seriösa företag. Däremot finns internationella kunskaper som visar att man bör ha lämplighetsprövning.

Bergmästaren i norra distriktet föreslår att kravet på lämplighet bibehålls, när bearbetningskoncession söks utan innehav av undersökningstillstånd och när koncession erhålls genom överlåtelse. I dessa fall bedömer bergmästaren att den föreslagna ändringen inte har någon prospekteringsstimulerande betydelse och att den medför att kompetenskravet blir lägre för förvärv av bearbetningskoncession än av undersökningstillstånd.

Enligt *Hovrätten för Övre Norrland* kunde det möjligen i p. 2 i övergångsbestämmelserna om företräde vid konkurrens om bearbetning för tydlighetens skull anges att det där är fråga om ansökningar om bearbetningskoncession.

2.3 En koncessions giltighetstid

Promemorians förslag innebär att en bearbetningskoncessions giltighetstid bestäms utifrån förutsättningarna i det enskilda fallet. Tiden skall dock vara minst tio och högst tjugofem år.

Vidare skall mineraltekniskt, metallurgiskt eller annat utvecklingsarbete i syfte att göra fyndigheten brytvärd kvalificera för rätt till förlängning av koncessionstiden utan föregående intresseavvägning enligt naturresurslagen.

Förlängning av koncessionstiden skall ske med tio år i sänder om inte koncessionshavaren begär kortare tid.

Huvuddelen av remissinstanserna tillstyrker förslaget eller lämnar det utan erinran.

Hovrätten för Övre Norrland, Kammarrätten i Sundsvall, ÖCB, NUTEK, NSG, Bergmästaren i norra distriktet, Bergmästaren i södra distriktet, Boverket samt länsstyrelserna i Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län tillstyrker förslaget om koncessionstidens längd.

ÖCB framhåller att förslaget om koncessionstiden i egentlig mening inte är nytt utan i stort sett en återgång till vad som gällt före den 1 juli 1992 och som varit anpassat till gruvnäringens speciella förhållanden.

NSG, som inte har några invändningar mot den föreslagna förlängningen upp till tjugofem år, konstaterar att för vissa fyndigheter krävs inte så långa koncessionstider. Det bör enligt nämndens uppfattning undvikas att koncessionstiderna i sådana fall medges med en praxis eller automatik utan närmare prövning. Bergmästaren bör i varje särskilt fall pröva rimligheten i koncessionstidens längd.

Boverket understryker att det i vissa avseenden är nödvändigt att allmänna intressen fortsatt får påverka gruvverksamheten. Vid ett tillstånd till bearbetningskoncession måste således även frågan om samhällets eventuella behov på längre sikt liksom möjligheterna att ingripa om någon ändamålsenlig bearbetning inte kommer till stånd, tas i beaktande. En sådan hänsyn är möjlig att beakta även inom ramen för den föreslagna lagändringen, och gäller framför allt hur lagen tillämpas. Boverket anser att fyndigheter nära befintliga tätorter bör ges en kortare koncessionstid. Skälet är att det vore olyckligt om det i tätortsnära lägen inte skedde någon aktivitet under tillståndsperioden under så lång tid

som tjugofem år, där exempelvis en annars ändamålsenlig tätortsutbyggnad kunde ägt rum.

Bergmästaren i södra distriktet påpekar att den vanligast tillämpade giltighetstiden torde komma att ligga i den övre delen av intervallet tio till tjugofem år.

Bergmästaren i norra distriktet anser, om ökad rättstrygghet eftersträvas, det motiverat att koncessionstiden sätts till minst femton år.

Länsstyrelsen i Örebro län anser att det är av största vikt att bearbetningen av en fyndighet sker så kompetent och effektivt som möjligt. Slopandet av lämplighetsprövningen vid en bearbetningskoncession gör att särskild omsorg behöver läggas vid prövningen av koncessionstidens längd. Det bör därför enligt länsstyrelsens mening markeras att tiden för rätten att bearbeta funnet mineral väljs med utgångspunkt från sökandens kompetens och förmåga att genomföra en bearbetning. Råder osäkerhet bör den kortaste tiden, tio år, väljas.

Enligt *Konkurrensverket* finns det risk för att konkurrensen kan komma att hämmas om koncessionstiderna generellt förlängs och de företag som inmutat fyndigheterna genom inaktivitet medverkar till att utestänga konkurrenter vid utvinningen av landets mineraltillgångar.

SGU, Gruvföreningen och Industriförbundet avstyrker förslaget om koncessionens giltighetstid. Nämnda instanser anser att giltighetstiden bör vara tjugofem år eller längre. Även *Högskolan i Luleå* delar denna uppfattning, men föreslår att kortare tid får bestämmas om sökanden begär det.

SGU, Bergmästaren i norra distriktet, Bergmästaren i södra distriktet, Högskolan i Luleå, länsstyrelserna i Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län samt Gruvföreningen tillstyrker förslaget att pågående mineraltekniskt, metallurgiskt eller annat utvecklingsarbete av större omfattning kvalificerar för rätt till förlängning av koncessionstiden. För det inte skall råda någon tvekan om vad det är för utvecklingsarbete som avses föreslår *Gruvföreningen* tillägget "i syfte att göra fyndigheten brytvärd". Även *Bergmästaren i norra distriktet* föreslår ett tillägg av samma innebörd.

Vidare har *Gruvföreningen och Industriförbundet* uppfattningen att koncessionstiden bör kunna förlängas med upp till tjugofem år åt gången resp. med tjugofem år i sänder. Med hänvisning till malmernas storlek och bearbetningsproblem samt gruvornas livslängd föreslår *Bergmästaren i norra distriktet* att koncessionstiden förlängs med minst tio år och högst tjuugo år. *SGU* anser att giltighetstiden under vissa förutsättningar kan förlängas med tio år i sänder.

Kammarrätten i Sundsvall föreslår att den gällande förlängningstiden, minst fem och högst tio år, behålls. Som skäl härför anför kammarrätten att det ger prövningsinstansen mer flexibilitet och möjlighet att informera sig om varför bearbetning inte påbörjats och därmed skydda det allmännas intresse av att mineraltillgången utnyttjas på ett lämpligt sätt.

I promemorian föreslås att bestämmelserna om kronoandel och kravet på svenskt medborgarskap för gruvföreståndare tas bort.

De flesta remissinstanser tillstyrker förslaget eller har inte några inläggningar.

SGU delar uppfattningen att kronoandelssystemet medför konkurrensnackdelar för svensk gruvnäring och utgör ett institutionellt hinder för utländsk prospektering i Sverige. SGU tillstyrker att kronoandelssystemet avskaffas. SGU delar vidare uppfattningen att de kronoandelar som NSG inte avyttrat den 30 juni 1993 bör fortsätta att gälla. Kronoandelarna bör därefter förvaltas och avyttras på affärsmässiga grunder så snart som möjligt.

Vidare tillstyrks förslaget av *Hovrätten för Övre Norrland, ÖCB, NUTEK, Bergmästaren i norra distriktet, Bergmästaren i södra distriktet, länsstyrelserna i Jämtlands och Västerbottens län, Gruvförbundet* samt *Industriförbundet*.

Länsstyrelsen för Norrbottens län bedömer att kronoandelssystemet inte utgör en ekonomisk belastning av någon större betydelse för gruvnäringen. Ett avskaffande av systemet kan dock som symbolhandling få en större stimulans effekt än som svarar mot dess ekonomiska betydelse. Särskilt mot bakgrund av statens kraftiga neddragning av prospekteringsverksamheten framstår enligt länsstyrelsens uppfattning avskaffandet som motiverat.

Konkurrensverket ser positivt på att arrendeavgifter inte längre skall utgå till staten för mineralfyndigheter och på slopandet av kravet att gruvföreståndare skall vara svensk medborgare.

Gruvindustriarbetareförbundet motsätter sig avveckling av systemet med kronoandel. Som främsta skäl härför anför förbundet att systemet innebär en möjlighet för staten att genom ägaråtgärder aktivt påverka att en fyndighet bryts.

NSG anser att NUTEK i enlighet med promemorians förslag bör anförtros förvaltningen av kvarvarande icke inlösta kronoandelar. NUTEK delar synsättet att särskilja myndighetsfunktionen från ägarfunktionen. Vidare framhåller NUTEK att det inom myndigheten finns i huvudsak den kompetens som behövs för att företräda staten i förvaltningen av statens återstående gruvrätter.

2.5 *Ersättning till sakägare vid bearbetning*

I promemorian föreslås att ersättningen till fastighetsägare och andra sakägare för mark som tvångsvis tas i anspråk för bearbetning skall höjas från 100 till 150 procent av skadans resp. fastighetens värde.

Hovrätten för Övre Norrland, Kammarrätten i Sundsvall, SGU, Bergmästaren i norra distriktet, Bergmästaren i södra distriktet, länsstyrelserna i Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län samt Boverket tillstyrker förslaget.

Gruvindustriarbetareförbundet uttrycker tveksamhet till förbättrad ersättning då konsekvenserna av förslaget enligt förbundet är svagt belysta och inte kan överblickas.

Gruvföreningen, Industriförbundet och *LKAB* avstyrker förslaget. Motivet härför är att en höjning med femtio procent innebär en icke oväsentlig kostnadsökning för gruvor som behöver ta i anspråk mark inom tätbebyggda områden. Som exempel framhålls *LKAB:s* gruva i *Malmberget*. Även *Bergmästaren i norra distriktet*, som dock tillstyrker förslaget, pekar på detta förhållande.

Luleå tingsrätt framhåller att det framlagda förslaget innebär ett avsteg från de principer som gäller i annan liknande lagstiftning (expropriationslagen, vattenlagen). De skäl som promemorian innehåller är enligt tingsrättens mening inte tillräckliga för en särreglering. Enligt tingsrätten förefaller inte heller ett återinförande av jordägaravgäld vara lämpligt.

Övriga remissinstanser har ingen erinran eller har inte särskilt kommenterat förslaget.

2.6 Hinder mot undersökningsarbete och bearbetning inom nationalpark

Förslaget att i minerallagen införa ett förbud mot undersökningsarbete och bearbetning i nationalpark tillstyrks av *Hovrätten för Övre Norrland*, *SGU*, *Bergmästaren i södra distriktet*, *länsstyrelserna i Jämtlands och Norrbottens län*, *Statens naturvårdsverk* och *Boverket*.

Länsstyrelsen i Västerbottens län, som inte har några invändningar mot förslaget, anser att det även bör diskuteras om naturresurslagen utgör tillräcklig grund för skydd av andra områden med mycket höga naturvärden. Ytterligare skydd i minerallagstiftningen på motsvarande sätt som i andra markanvändningsreglerade speciallagar kan behöva övervägas.

Gruvföreningen menar att det är mycket tveksamt om det verkligen finns tillräckliga motiv för att införa ett totalförbud mot undersökningsarbete i nationalparker. Föreningen anser vidare att undersökning och mineralutvinning bör kunna vara tillåten även i en nationalpark om gruvverksamheten inte får någon eller blott ringa påverkan på omgivningen. Man kan exempelvis tänka sig en underjordsgruva som sträcker sig under gränsen till en nationalpark.

Bergmästaren i norra distriktet anser att nuvarande ordning bör bibehållas. Enligt denna kan undersökningsarbete bedrivas i den utsträckning det är förenligt med föreskrifterna för nationalparken eller undantag från dem kan erhållas enligt nationalparksförordningen. *Gruvindustriarbetareförbundet* framför liknande synpunkter.

SGU föreslår att regeringen får möjlighet att bevilja dispens för prospektering i nationalpark vid särskilda skäl.

Några remissinstanser framför synpunkter på andra bestämmelser i minerallagen än de som behandlas i promemorian.

Bergmästaren i norra distriktet föreslår att den gällande bestämmelsen i 4 kap. 2 § tredje punkten ändras så att betydelsen av fyndighetens art och belägenhet klargörs i lagtexten. *Gruvföreningen* anser att denna bestämmelse bör tas bort.

Eftersom lagförslaget innebär att det diskretionära inslaget i mineral-lagen minskar, torde vidare enligt *Bergmästaren i norra distriktet* erfordras bestämmelser som reglerar företrädesrätten mellan ansökningar om undersökningstillstånd och bearbetningskoncession. Här kan t.ex. 1 kap. 6 § i den tidigare gruvlagen vara förebild. Bearbetningskoncessionernas förlängda giltighetstid och den ökade likheten i övrigt med utmål enligt gruvlagen anser bergmästaren motiverar att en avgift införs, som motsvarar gruvlagens försvarsavgift.

Länsstyrelsen i Örebro län föreslår att länsstyrelsen i berört län får, i likhet med den tidigare gruvlagens bestämmelser, pröva frågan om vissa hinder för undersökning och bearbetning.

Svenska Samernas Riksförbund föreslår att bestämmelsen i 8 kap. 6 a § ändras så att även rennäringen kan omfattas av sådant förordnande om behövlig utredning som gäller för jord- eller skogsbruket.

3 Lagen om vissa torvfyndigheter

Förslaget att ta bort möjligheten att i koncession föreskriva om statligt deltagande i verksamheten eller om avgift till staten tillstyrks av *Hovrätten för Övre Norrland*, *SGU*, *Bergmästaren i norra distriktet*, *Bergmästaren i södra distriktet*, *länsstyrelserna i Jämtlands och Norrbottens län*, *Industriförbundet*, *Svenska Torvproducentföreningen*, *SVEBIO*, *Härjedalens Mineral AB*, *Råsjö Torv AB* och *Södra Skogsenergi AB*.

Konkurrensverket anser att slopandet av produktionsavgifter för energitorv kommer att medföra att konkurrensförutsättningarna för detta energislag blir mer likformiga med vad som gäller för övriga biobränslen.

Bergmästaren i norra distriktet påpekar att arealavgifter för år 1993 har inbetalats i förskott under år 1992. Promemoriaförslaget medför att det sätts i fråga om hälften av avgiften skall återbetalas. Bergmästaren föreslår därför att angivet koncessionsvillkor upphör att gälla först vid utgången av december 1993.

Svenska Torvproducentföreningen, *Härjedalens Mineral AB* och *Södra Skogsenergi AB* anser att slopandet av produktionsavgiften bör träda i kraft innan 1993 års produktionssäsong startar, dvs. före maj månad.

SGU har i fråga om gällande bearbetningskoncessioner och i dem fastställda villkor uppfattningen att avvecklingen av statens hälftenandel i fyndigheterna bör ske på affärsmässiga grunder och så snart som möjligt.

Vidare anser *SGU* att den i promemorian föreslagna höjningen av ersättningen till fastighetsägare vid bearbetning enligt minerallagen även bör gälla vid ianspråktagande av mark för utvinning av energitorv.

Prop. 1992/93:238

Bilaga 2

1. Förslag till

Lag om ändring i minerallagen (1991:45)

Härigenom föreskrivs i fråga om minerallagen (1991:45)

dels att 1 kap. 6 § och 11 kap. skall upphöra att gälla,

dels att 3 kap. 6 §, 4 kap. 2, 3, 7 och 9 §§, 6 kap. 1 §, 12 kap. 1 och 2 §§ samt 5. f. och 7. b. i övergångsbestämmelserna skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 kap. 6 §

Undersökningsarbete får inte äga rum inom nationalpark eller område som statlig myndighet hos regeringen har begärt skall avsättas till nationalpark eller i strid med föreskrifter som har meddelats beträffande naturreservat med stöd av naturvårdslagen (1964:822).

Undersökningsarbete får inte utan medgivande av länsstyrelsen äga rum inom

1. befästningsområde och sådant område utanför detta som regeringen bestämmer,

2. kyrkogård och annan begravningsplats.

Undersökningsarbete får inte heller, utan medgivande av länsstyrelsen, äga rum inom

1. befästningsområde och sådant område utanför detta som regeringen bestämmer,

2. kyrkogård och annan begravningsplats,

3. område som avses i 3 kap. 5 § lagen (1987:12) om hushållning med naturresurser m.m.

Koncession skall meddelas, om

1. en fyndighet som sannolikt kan tillgodogöras ekonomiskt har blivit påträffad,
2. sökanden är lämplig att bearbeta fyndigheten och
3. fyndighetens belägenhet och art inte gör det olämpligt att sökanden får den begärda koncessionen.

Koncession skall meddelas, om

1. en fyndighet som sannolikt kan tillgodogöras ekonomiskt har blivit påträffad och
2. fyndighetens belägenhet och art inte gör det olämpligt att sökanden får den begärda koncessionen.

Koncession för bearbetning av olja eller gasformiga kolväten får beviljas endast den som visar att han är lämplig att bedriva sådan bearbetning.

I ärenden om beviljande av koncession skall lagen (1987:12) om hushållning med naturresurser m.m. tillämpas.

Om ett ärende om beviljande av koncession avser ett företag vars tillåtlighet skall prövas enligt flera av de lagar som anges i 1 kap. 2 § lagen om hushållning med naturresurser m.m., skall 2 och 3 kap. samma lag tillämpas endast vid den prövning som sker i koncessionsärendet.

I ärenden om beviljande av koncession skall en miljökonsekvensbeskrivning enligt 5 kap. lagen om hushållning med naturresurser m.m. fogas till ansökan. Denna beskrivning skall även ligga till grund för tillämpningen av 2 och 3 kap. samma lag enligt andra och tredje stycket.

Koncession får inte strida mot detaljplan eller områdesbestämmelser. Om syftet med planen eller bestämmelserna inte motverkas, får dock mindre avvikelser göras.

Om flera har ansökt om koncession för samma område och fler än en kan komma i fråga enligt 2 §, skall den ha företräde som har undersökningstillstånd i området för något mineral som omfattas av dennes ansökan om koncession.

Om ingen av sökandena har undersökningstillstånd, skall *prövningsmyndigheten avgöra vem av dem som lämpligen bör få koncessionen. Därvid skall särskilt beaktas om någon av sökandena har utfört ändamålsenligt undersökningsarbete inom området.*

Om ingen av sökandena har undersökningstillstånd, skall *den ha företräde som har utfört ändamålsenligt undersökningsarbete inom området.*

I annat fall har den företräde som först kom in med sin ansökan. Om ansökningarna har kommit in samma dag har sökandena lika rätt till andel i koncessionen.

Bearbetningskoncession gäller i tio år från dagen för beslutet. Om sökanden begär det, får kortare tid bestämmas.

En bearbetningskoncession skall meddelas för femton år. Om sökanden begär det, får kortare tid bestämmas.

Pågår inte regelbunden bearbetning när koncessionstiden går ut, skall tiden på ansökan av koncessionshavaren förlängas med minst fem och högst tio år, om det inom koncessionsområdet pågår

1. tillredningsarbete eller anläggningsarbete för upptagande av bearbetning, *eller*

2. undersökningsarbete av större omfattning.

Om det inte pågår regelbunden bearbetning när koncessionstiden går ut, skall tiden på ansökan av koncessionshavaren förlängas med tio år, om det pågår

1. tillredningsarbete eller anläggningsarbete för upptagande av bearbetning *inom koncessionsområdet,*

2. undersökningsarbete av större omfattning *inom koncessionsområdet, eller*

3. *mineraltekniskt, metallurgiskt eller annat utvecklingsarbete av större omfattning i syfte att möjliggöra utvinning av fyndigheten.*

Om koncessionshavaren begär det, får kortare tid än *fem* år bestämmas.

Koncessionshavaren har rätt att få förhandsbesked av prövningsmyndigheten om huruvida planerat undersökningsarbete skall anses ha större omfattning.

Om koncessionshavaren begär det, får kortare tid än *tio* år bestämmas.

Koncessionshavaren har rätt att få förhandsbesked av prövningsmyndigheten om huruvida planerat undersökningsarbete *eller planerat mineraltekniskt, metallurgiskt eller annat utvecklingsarbete* skall anses ha större omfattning.

Undersökningstillstånd och bearbetningskoncession får överlåtas efter medgivande av prövningsmyndigheten. Medgivande får lämnas, om de krav är uppfyllda som anges i 2 kap. 2 § första stycket 2 och andra stycket i fråga

Undersökningstillstånd och bearbetningskoncession får överlåtas efter medgivande av prövningsmyndigheten. Medgivande får lämnas, om de krav är uppfyllda som anges i 2 kap. 2 § första stycket 2 och andra stycket i fråga

om undersökningstillstånd och 4 kap. 2 § första stycket 2 och 3 i fråga om bearbetningskoncession.

om undersökningstillstånd och 4 kap. 2 § första stycket 2 och förvärvaren *dessutom visar att han är lämplig att bedriva bearbetning av fyndigheten* i fråga om bearbetningskoncession.

Prop. 1992/93:238
Bilaga 3

12 kap.

1 §

Bestämmelserna i detta kapitel gäller koncessioner *i vilka det finns kronoandel eller där annars flera har andel i koncessionen.*

Bestämmelserna i detta kapitel gäller koncessioner där flera har andel i koncessionen.

Bestämmelserna i 4-9 §§ gäller bara i den mån annat inte har avtalats mellan andelshavarna.

2 §

Andelshavarna skall välja en föreståndare för verksamheten (gruvföreståndare). Denne skall vara bosatt i Sverige *och svensk medborgare. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får medge undantag från kravet på svenskt medborgarskap.*

Andelshavarna skall välja en föreståndare för verksamheten (gruvföreståndare). Denne skall vara bosatt i Sverige.

Val av föreståndare skall anmälas till bergmästaren. Sker inte sådan anmälan eller har någon utsetts som inte är behörig, ansvarar varje andelshavare som om han var föreståndare.

5.

f.

Om en utmålshavare senast ett år före utgången av utmålets giltighetstid ansöker om bearbetningskoncession inom utmålet för sådan mineral som var inmutningsbara enligt gruvlagen när den upphörde att gälla, skall prövningen ske med iakttagande av följande.

Om regelbunden bearbetning eller tillredningsarbete eller anläggningsarbete för upptagande av bearbetning pågår, skall ansökningsbifallas utan prövning enligt 4 kap. 2 § och utan att koncessionen förenas med villkor enligt 4 kap. 5 och 6 §§. Om undersökningsarbete av större omfattning *pågår* skall ansök-

Om regelbunden bearbetning eller tillredningsarbete eller anläggningsarbete för upptagande av bearbetning pågår, skall ansökningsbifallas utan prövning enligt 4 kap. 2 § och utan att koncessionen förenas med villkor enligt 4 kap. 5 och 6 §§. Om *det pågår* undersökningsarbete eller *mineraltekniskt, metallurgiskt eller annat utvecklingsarbete* av större

ningen prövas utan tillämpning av 4 kap. 2 § första stycket 1-3.

omfattning i syfte att möjliggöra utvinning av fyndigheten skall ansökningen prövas utan tillämpning av 4 kap. 2 § första stycket 1-2.

Prop. 1992/93:238
Bilaga 3

7.
b.

Ansökningen skall prövas utan tillämpning av 4 kap. 2 § nya lagen. Koncessionstiden skall bestämmas till *tio* år. *Om sökanden begär det skall dock kortare tid bestämmas.*

Ansökningen skall prövas utan tillämpning av 4 kap. 2 § nya lagen. Koncessionstiden skall bestämmas till *femton* år.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 1993.
 2. I fråga om ansökningar om bearbetningskoncession som har kommit in till prövningsmyndigheten före ikraftträdandet gäller 4 kap. 3 § i sin äldre lydelse.
 3. I fråga om kronoandelar som staten har fått före den 1 juli 1993 gäller det upphävda 11 kap. samt 12 kap. 1 § i sin äldre lydelse.

Härigenom föreskrivs att 12 § lagen (1985:620) om vissa torvfyndigheter skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

12 §

Koncession skall förenas med de villkor som behövs för att motverka eller begränsa menlig inverkan på naturmiljön samt för att beakta andra allmänna intressen och enskild rätt.

Som villkor för koncession får bestämmas att staten skall ha rätt att delta i verksamheten eller att koncessionshavaren skall betala avgift eller produktionsandel till staten eller iakttä något annat liknande villkor.

Meddelas bearbetningskoncession för någon annan än fastighetsägaren i fråga om en fyndighet från vilken denne utvinner torv för sitt husbehov, skall koncessionen, om inte särskilda skäl föranleder annat, förenas med villkor som gör det möjligt för fastighetsägaren att på skäliga villkor få torv för sitt husbehov även i fortsättningsen.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 1993.
 2. Koncessionsvillkor som har meddelats med stöd av det upphävda andra stycket i 12 § upphör att gälla vid utgången av 1993. Skyldigheter enligt dessa villkor som har uppkommit dessförinnan skall dock fullgöras.

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 1993-03-19

Närvarande: justitierådet Per Jermsten, regeringsrådet Stig von Bahr, justitierådet Inger Nyström.

Enligt protokoll vid regeringssammanträde den 11 mars 1993 har regeringen på hemställan av statsrådet Per Westerberg beslutat inhämta lagrådets yttrande över förslag till

1. lag om ändring i minerallagen (1991:45),
2. lag om ändring i lagen (1985:620) om vissa torvfyndigheter.

Förslagen har inför lagrådet föredragits av hovrättsassessorn Bengt Agartz.

Lagrådet lämnar förslagen utan erinran.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 25 mars 1993

Närvarande: statsministern Bildt, ordförande, och statsråden B. Westerberg, Hörnlund, Svensson, Dinkelspiel, Thurdin, Hellsvik, Wibble, Björck, Davidson, Odell, Lundgren, Ask

Tf. chefen för Näringsdepartementet, statsrådet Lundgren, anmäler fråga om *ändringar i minerallagen m.m.*

Regeringen beslutar att genom proposition lämna förslag till riksdagen om ändringar i minerallagen m.m. i enlighet med bilagan till detta protokoll.

Ur protokollet:
Gunnel Strinde

Propositionens huvudsakliga innehåll	1
1 Inledning	2
2 Allmän bakgrund	3
3 Gällande rätt	4
4 Överväganden och förslag	5
4.1 Inledning	5
4.2 Minerallagen	6
4.2.1 Förutsättningar för meddelande av bearbetnings- koncession	6
4.2.2 En koncessions giltighetstid	8
4.2.3 Kronoandelssystemet	10
4.2.4 Hinder mot undersökningsarbete och bearbetning inom nationalpark m.m.	11
4.2.5 Ersättning till sakägare vid bearbetning	13
4.3 Lagen om vissa torvfyndigheter	14
5 Upprättade lagförslag	15
6 Specialmotivering	15
6.1 Förslaget till lag om ändring i minerallagen (1991:45)	15
6.2 Förslaget till lag om ändring i lagen (1985:620) om vissa torvfyndigheter	18
7 Ärendet till riksdagen	19
8 Propositionens lagförslag	20
<i>Bilaga 1</i> Sammanfattning av promemorian (Ds 1992:128) Översyn av vissa bestämmelser i minerallagen, m.m.	27
<i>Bilaga 2</i> Remissammanställning	28
<i>Bilaga 3</i> Lagrådsremissens lagförslag	36
<i>Bilaga 4</i> Lagrådets yttrande	42
Utdrag ur regeringsprotokoll 1993-03-25	43